

Eukleidovy Základy, jejich vydání a překlady

František Servít

In: Martina Bečvářová (author): Eukleidovy Základy, jejich vydání a překlady. (Czech). Praha: Prometheus, 2002. pp. 201–205.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401818>

Terms of use:

© Bečvářová, Martina

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

FRANTIŠEK SERVÍT

(1848 – 1923)

Rodina.

František Servít se narodil 7. září 1848 v Modlíkově u Přibyslavi v domě č. 23 jako syn Jana Servíta (1813–1868) z Modlíkova a Kateřiny rozené Prokešové (1820–1901) z Německé Jablonné. O dva roky později, 23. 7. 1850, se narodil jeho bratr Josef.¹ Roku 1855 koupili Servítovi v Modlíkově chalupu č. 19, která se stala základem jejich nové usedlosti.

Dne 4. srpna 1868 Jan Servít zemřel.² Matka Kateřina se kolem roku 1871 provdala za Josefa Beneše, majitele velkého statku Kopanina u Rosičky.

Hospodářství a rodinnou usedlost vedl po otcově smrti jeho mladší syn, teprve osmnáctiletý Josef; starší František studoval, k vedení hospodářství se asi příliš nehodil. V roce 1870 se Josef stal vlastníkem celého objektu. V kronice rodu Servítů, kterou sepsal v padesátých letech dvacátého století jeho syn Alois (1882–?), je o tom tato pasáž:

Mladší syn, pozdější můj otec, ač teprve 18tiletý vedl hospodářství na usedlosti čp. 19 v Modlíkově se svou ovdovělou matkou Kateřinou Servítovou. Za jeden a půl roku po otcově smrti stává se Josef Servít vlastníkem usedlosti čp. 19. Zápis v pozemkové knize MO, fol. 172 o tom říká:

Podle soudní odevzdací listiny z 29. ledna 1870 číslo 53 jedn. vkládá se právo vlastnictví na usedlosti čp. 19 v Modlíkově na syna Josefa Servíta, podle zde soudního dekretu ze dne 15. července 1872 č. 2196 za plnoletého prohlášeného. Vkládá se:

a) pro nezletilého Františka Servíta 1.000 zl., splatných při zletilosti s 5% úroky od 1. ledna 1870.

b) výměnek na usedlosti čp. 19 v Modlíkově a pozemkách u města Přibyslavi ležících a sice topografická čísla 643, 654, 640, 645, 651, 642, 644, 652 a 653 – v článku III. tím této odevzdací listiny ustanoveným k ruce matky Kateřiny Servítové.³

Josef Servít (1850–1936) v Modlíkově zůstal a hospodařil. Dne 23. července 1872 se ve Velké Losenici oženil s Annou Rosickou (1851–1944). V jejich manželství se narodilo sedm dětí.⁴

¹ Viz matrika narozených, oddaných a zemřelých Modlíkov-Přibyslav 3031, str. 42 (František), str. 44 (Josef), Státní oblastní archiv Zámrsrk. František a Josef byli již osmou generací rodu, jehož zakladatelem byl koncem 16. století na Moravě Bartoloměj Servít.

² Ibid., nestránkováno; jako příčina smrti pětapadesátiletého Jana Servíta je v matrice udána *sešlost věkem!*

³ Citováno z rodinné kroniky, která je ve vlastnictví Veroniky Servítové z Prahy, str. 29–30.

⁴ Údaje jsou převzaty z rodinné kroniky.

Studium.

František Servít získal první vzdělání pravděpodobně v triviální škole v Modlíkově. Pak studoval na premonstrátském a městském *realném a vyšším gymnasiu* v Německém Brodě (dnes Havlíčkův Brod), kde roku 1871 v třiadvaceti letech maturoval.

Po maturitě se zapsal ke studiu klasické filologie na filozofické fakultě pražské univerzity. Věnoval se latině a řečtině (J. Kvíčala), filozofii a psychologii (W. Volkmann, J. N. Kelle, P. Durdík, J. H. Löwe) a českému tvarosloví a básnictví (J. Gebauer, M. Hattala). Na univerzitě studoval od zimního semestru 1871/72 do letního semestru 1873/74; po celé studium byl jako výborný student a sirotek osvobozen od školného.⁵

Učitelské působení.

V roce 1874 složil Servít zkoušku učitelské způsobilosti z latiny a řečtiny.⁶ Učitelskou dráhu nastoupil 16. 9. 1874, absolvoval zkušební rok a od školního roku 1875/76 vyučoval jako *suplující učitel* na *obecním gymnasiu realním spojeném s vyššími třídami gymnasiijními i realními*, tj. na tzv. *městské střední škole* v Praze na Malé Straně. Učil latinu, češtinu a němčinu, týdně měl 14 hodin. V následujícím školním roce suploval na téže škole za Václava Slavíka, který se stal ředitelem nižšího reálného gymnázia v Novém Bydžově. Učil latinu, češtinu, řečtinu a dějepis, měl 16 hodin týdně. V roce 1877 Servít školu opustil;⁷ nepodařilo se zjistit, čím se zabýval do podzimu roku 1879.

Roku 1879 ustanovila zemská školní rada Františka Servíta suplujícím učitelem na *akademickém gymnasiu* v Praze.⁸ Působil zde dva roky, vyučoval latinu, češtinu a němčinu; týdně míval 15 až 17 hodin. V roce 1881 školu opustil a přešel na nově zřízené gymnázium v Žitné ulici v Praze, kde ve školním roce 1881/82 vyučoval latinu a řečtinu.⁹

Roku 1882 byl František Servít ministerstvem kultu a vyučování jmenován *řádným profesorem* latiny a řečtiny na *vyšším gymnasiu* v Jičíně.¹⁰ Vyučoval latinu, řečtinu, češtinu a němčinu; týdně míval 14 až 18 hodin. Od školního roku 1890/91 do roku 1892/93 byl správcem učitelské a žákovské knihovny.

⁵ Více viz katalogy posluchačů filozofické fakulty pražské univerzity 1871/72, kartón č. 162, 1872/73, kartón č. 163, 1873/74, kartón č. 164, Archív Univerzity Karlovy.

⁶ Protokol o zkoušce se nezachoval.

⁷ Více o jeho působení na této škole viz rodinná kronika a *Osmá*, resp. *Devátá* a *Desátá výroční zpráva o obecním gymnasiu realním spojeném s vyššími třídami gymnasiijními i realními (městské střední škole) v Praze 1875, 1876, 1877.*

⁸ Dekret č. 23628 ze dne 19. října 1879.

⁹ Více viz *Roční zpráva cís. král. akademického gymnasia v Praze 1880, 1881 a 1882.* Viz dále *Schematismus der österreichischen Mittelschulen und der Fachschulen gleichen Ranges. Vierzehnter Jahrgang 1881/82*, Wien, 1882, str. 119.

¹⁰ Dekret č. 11201 ze dne 18. července 1882.

O jejím stavu uveřejňoval pravidelné informace ve výročních zprávách jičínské školy. V srpnu roku 1893, po jedenáctiletém působení, Jičín opustil.¹¹

František Servít se stal zakládajícím členem *Spolku ku podporování chudých žáků c. k. gymnasia jičínského*,¹² od roku 1886/87 do roku 1892/93 byl jeho jednatelem a o jeho činnosti podával obšírné informace ve výročních zprávách jičínského gymnázia.

Roku 1893 jmenovalo ministerstvo kultu a vyučování a zemská školní rada Františka Servíta řádným profesorem na *státním gymnasiu* na Vinohradech v Praze (dnešní Londýnská ulice).¹³ Učil zde latinu, řečtinu a němčinu, někdy i češtinu; týdně míval 16 až 21 hodin. Pravidelně býval třídním učitelem, organizoval pro studenty jednodenní i vícedenní výlety a exkurze po Praze a okolí. Byl přispívajícím členem *Podpůrného spolku studentského*, který pomáhal nemajetným studentům.¹⁴

V roce 1909/10 měl František Servít zemskou školní radou redukován úvazek na 10 hodin týdně.¹⁵ V létě roku 1910 byl ministerstvem kultu a vyučování a zemskou školní radou dán na základě vlastní žádosti na trvalý odpočinek.¹⁶

O Servítově vztahu ke studentům hovoří rodinná kronika:

*Strejc byl dobrák, studenti na vinohradském gymnasiu prý mu říkali „táta“. Byl vážný, málomluvný, rád kouřil.*¹⁷

Rodinný život, děti.

Dne 13. února 1878 se František Servít v kostele sv. Jindřicha v Praze oženil s Aloisií Dlouhou (26. 6. 1850 – 9. 9. 1920); dne 8. prosince 1878 se jim narodila dvojčata Bohumil a Marie. V jejich domácnosti žila neprovdaná Aloisina sestra Emilie Dlouhá. Řadu let bydleli na Vinohradech.

Bohumil zemřel jako gymnaziální student na tuberkulózu dne 29. 3. 1898.¹⁸

Dne 9. září 1920 zemřela Servítova manželka Aloisie, po její smrti převzala vedení domácnosti její sestra Emilie.

¹¹ Více viz *Výroční zpráva c. k. gymnasia vyššího v Jičíně* 1885/86 až 1890/91, *Výroční zpráva c. k. státního gymnasia vyššího v Jičíně* 1892 až 1894, dále J. Vitke: *K dějinám jičínského gymnasia IV.* in *Výroční zpráva c. k. státního gymnasia vyššího v Jičíně* 1906/07, str. 14. Poznamenejme, že od roku 1859 do roku 1885 výroční zprávy jičínského gymnázia nevycházely.

¹² Spolek byl založen v prosinci roku 1882 a místopředsedstvím schválen dekretem č. 87233 dne 4. ledna 1883. Svoji činnost zahájil 18. února 1883.

¹³ Ministerský dekret č. 10768 ze dne 8. července 1893 a dekret zemské školní rady č. 16959 ze dne 4. srpna 1893.

¹⁴ Více viz *Výroční zpráva c. k. státního gymnasia na král. Vinohradech* 1895 až 1911, dále viz J. Lameš: *Třicet nět let českého státního gymnasia na král. Vinohradech* in *Výroční zpráva českého státního gymnasia v Praze XII.* 1926/27, str. 3–17.

¹⁵ Dekret č. 38109 z 10. prosince 1909.

¹⁶ Ministerský dekret č. 27578 ze dne 15. července 1910 a dekret zemské školní rady č. 41312 ze dne 29. července 1910.

¹⁷ Rodinná kronika, str. 167.

¹⁸ Viz konskripce hlavního města Prahy, list František Servít, Archív hlavního města Prahy.

František Servít zemřel 1. listopadu 1923 po dlouhé nemoci, pohřben byl 3. listopadu do rodinného hrobu na Olšanech.¹⁹

O Servítově dceři Marii se v rodinné kronice píše toto:

Po matčině úmrtí začala se sestřenice Marie, tehdy již 42 letá, učit modistství a krátce před otcovou smrtí ohlásila vlastní modistickou živnost. Ale v živnosti se jí valně nedařilo – konkurence, nedostatek kapitálu na zařízení a koupi materiálu – proto se jí vzdala. Živila se tím, že dva pokoje ve svém bytě pronajímala podnájemníkům. ...

*Dne 30. dubna 1935 provdala se sestřenice Marie v 57 letech věku za tajemníka lékařského domu Vladimíra Šperlína, který však po dvou letech na to ... zemřel ...*²⁰

Rod Františka Servíta tedy přímé pokračování nemá. Blízkými příbuznými jsou potomci Františkova bratra Josefa. Jeho syn Alois se stal učitelem obecné školy v Kamenném Přívoze, strýc František mu pomohl sehnat místo. Alois strýce Františka navštěvoval; hrával na housle a sestřenice Marie ho doprovázela na klavír. Později působil jako ředitel měšťanky v Perunově ulici na Vinohradech, učil hlavně přírodopis. Po mnoha letech pak napsal rodinnou kroniku.

Alois se roku 1910 oženil s Marií Reichlovou (1885–1965), v jejich manželství se narodily tři děti: Jiří (1912–1912), Zdeněk (1913–1986) a Radim (1921–1984).

Zdeněk se stal slavným neurologem a fyziologem; věnoval se studiu záchvatových nervových chorob (především epilepsie), vegetativního nervového systému a spánku. Je autorem řady monografií, článků a skript.²¹ V roce 1940 se oženil s výtvarnicí Rosalií Menšíkovou; jejich syn Michal (1944–1997) byl docentem na katedře počítačů na elektrotechnické fakultě ČVUT, sepsal mnoho odborných článků a skript z informatiky.

Radim Servít vyučoval na stavební fakultě ČVUT; zabýval se hlavně pružností a pevností materiálů, napsal několik odborných článků a skript.²²

Odborné práce a aktivity Františka Servíta.

V roce 1898 František Servít publikoval ve výroční zprávě vinohradského gymnázia mapku nazvanou *Polohopisný plán výkopů* popisující nové vykopávky v řeckých Delfách; doplnil tak článek svého kolegy Emanuela Peroutky *O výkopech delfských*.

V roce 1903 uveřejnil ve výroční zprávě gymnázia první část svého překladu Eukleidových *Základů* (1. a 2. kniha), v roce 1904 druhou část (konec 2. knihy, 3. až 7. kniha), v roce 1905 třetí část (konec 7. knihy, 8. až 10. kniha), v roce

¹⁹ Viz *Výroční zpráva českého státního gymnasia v Praze XII. za školní rok 1927/28*, str. 17. Viz též rodinná kronika, str. 167. Hrob je na Olšanech, III. hřbitov, 4. odd., č. 118.

²⁰ Rodinná kronika, str. 167.

²¹ Velkou pozornost věnoval i Janu Marku Marci, významnému vědci 17. století, o čemž svědčí mimo jiné i jeho kniha *Jan Marek Marci z Kronlandu*, Veda, Bratislava – Academia, Praha, 1989.

²² Informace o rodu Servítů jsou převzaty z rodinné kroniky.

1906 čtvrtou část (část 10. knihy) a konečně v roce 1907 pátou část (konec 10. knihy a 11. až 13. kniha). Celý Servítův překlad Eukleidových *Základů* vydala v roce 1907 Jednota českých matematiků.

Po svém penzionování vydal František Servít v edici tzv. *Zejdových příprav k latinským a řeckým klasikům* několik svazků tzv. *příprav k rozborům latinských a řeckých básní*, které napomáhaly domácímu studiu studentů středních škol. Tato edice existovala od roku 1911 až do třicátých let 20. století, její malé sešitky (do 50 stran) byly věnovány rozboru konkrétních prací starověkých klasiků, bývaly doplněny slovníčkem, výkladem pojmů, termínů a významů slov z hlediska jazykového i historického. Velkou pozornost Servít věnoval básníku Horatiovi; v roce 1912 vydal v edici *Zejdových příprav* následující svazky:

- *Přípravy k básním Horatiovým. První kniha ód,*
- *Přípravy k básním Horatiovým. Druhá kniha ód,*
- *Přípravy k básním Horatiovým. Třetí kniha ód,*
- *Přípravy k básním Horatiovým. Čtvrtá kniha ód,*
- *Přípravy k básním Horatiovým. Epódy,*
- *Přípravy k básním Horatiovým. Výbor z první knihy satir,*
- *Přípravy k básním Horatiovým. Výbor z druhé knihy satir.*

V následujícím roce vydal

- *Přípravy k básním Horatiovým. Výbor z první knihy listů,*
- *Přípravy k básním Horatiovým. Výbor z druhé knihy listů.*

Další vydání všech Servítových knížek věnovaných Horatiovu dílu vyšlo v roce 1935, některé vyšly již roku 1927.